

TRADHISI PETHIK LAUT ING KECAMATAN MUNCAR KABUPATEN BANYUWANGI

Dany Harja Saputri

Abstrak

Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi duwe adicara Tradhisi Pethik Laut sing diadani saben taun ing sasi Sura tanggal 15. Tradhisi iki duwe karep minangka *ungkapan* rasa sukur marang Allah SWT. Saliyane kuwi, acara iki uga duwe tujuwan nyenyuwun berkah rejeki marang Sang Hyang Iwak supaya asil laut luwih apik tinimbang taun sadurunge. Tradhisi iki ngrembaka sawise ketekan suku Medura sing misuwur minangka nelayan. Mula saka kuwi, adicara iki kebak ornamen suku Medura, salah sijine klambi seragam sakera.

Adhedhasar andharan ing ndhuwur, underaning panaliten iki yaiku : (1) Kepriye tata rakite adicara Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi lan ubarampene? (2) Kepriye aspek religius lan nilai sosial saka adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi?

Panaliten iki nduweni rong tujuwan, yaiku (1) njlentrehake kepriye tata rakiting lan ubarampe Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi (2) njlentrehake aspek religius lan nilai sosial Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi kanggo bebrayan Kecamatan Muncar. (3) Tumrap panaliti, panaliti bisa mangerteni apa wae tujuan lan kepriye tumindake adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi.

Paedahe saka panaliten iki yaiku: (a) Tumrap pendhidhikan menehi sumbang kawruh ing babagan kabudayan lan kususe tradhisi Jawa awujud panaliten tradhisi pethik laut; (b) Tumrap masyarakat Banyuwangi bisa melu ngleluri kabudayan, mligine tradhisi “Pethik Laut” ing kecamatan Muncar kabupaten Banyuwangi; (c) Tumrap panaliti, panaliti mangerteni apa wae tujuan lan kepriye tumindake adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi.

Panaliten iki migunakake metode *deskriptif kualitatif*. Metode *deskriptif* yaiku metode ngumpulake data nggunakake cara nggawe gambaran, lukisan sacara sistematis, aktual lan akurat ngenani data-data kanggo mangerteni fenomena sosial kaya Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi. Objek panaliten iki yaiku Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi. Papan panaliten iki ing *Tempat Pelelangan Ikan* (TPI) Kecamatan Muncar. Sumber data panaliten yaiku adicara puncak Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi lan asil wawanrembug karo narasumber. Cara ngumpulake data ana patang teknik, yaiku teknik observasi, wawanrembug, dokumentasi lan rekaman. Cara nganalisis data ana patang tahap, yaiku 1) Ngumpulake data sing wis ana; 2) Milah lan milih data; 3) Klasifikasi data; 4) Penganalisisan data sawise diklasifikasikake.

Adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi minangka adicara ungkapan sukur marang Allah SWT sing wis paring rejeki. Acara iki diwiwiti nggawe sesajen dening sesepuh adat sing biasa disebut pawang. Nalika nggawe sesajen, dicepakake prau cilik kanggo wadahe sesajen sing diarani gitik. Sajen diarak ngani tekan papan pawiyatan yaiku *Tempat Pelelangan Ikan* (TPI). Tekan TPI, sesajen dipapag dening penari Gandrung cacah enem. Adicara dibacutake nyisipake pancing emas ing ilate wedhus kendhit dening Bapak Bupati. Sabanjure, iring-iringan prau hias mlaku tumuju Sembulungan. Tekan Sembulungan, sakabehing prau mandheg sedhela kanggo nglarung sesajen. Ritual katutup dening slametan lan dunga bareng. Lan ubarampe sing kudu dicepakake yaiku 1) Endhas wedhus kendhit; 2) Jajan

pasar; 3) Woh-wohan; 4) Gedhang mentah; 5) Pancing emas; 6) Sega tumpeng manca warna; 7) Sega gurih diubengi sega kuning; 8) Pitik panggang; 9) Kolak kencana lan jenang takir; 10) Pitik jago (urip); 11) Menyan; 12) Beras kuning; 13) Kupat lepet; 14) Tebu ireng.

Aspek religiusitas saka adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi iki isih kenthel corak-corak agama sing diaplikasekake ing adicara kasebut. Nilai sosial saka adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi akeh banget. Rasa kerukunan saka sakabehing pangikut agama sing beda-beda isih katon jelas ing adicara iki. Anane rembug desa milih panitiya, pangumpulann dana, sunatan masal lan liya-liyane.

1. PURWAKA

Kabudayan yaiku sawijining *identitas* masyarakat sing kudu diuri-uri supaya bisa diwarisake marang anak putu supaya ora ilang kepangan jaman. Saliyane kuwi, kabudayan yen ora diuri-uri bisa diakoni dening bebrayan liyane utawa negara manca.

Kabudayan asale saka tembung sansekerta *buddayah*, yaiku saka tembung *buddi* kang ateges budi utawa pikiran. Dadi, kabudayan iku uga nduweni teges “bab-bab kang ana gegayutane karo budi lan pamikir” (Koentjaraningrat, 1984:9). Kabudayan sejatine wujud saka upayaning manungsa ngadhepi lingkungane. Kejaba iku uga minangka warisan sosial sing mung diduweni dening bebrayan panyengkuyunge kanthi cara nyinau kabudayan kasebut. Upacara tradhisi isih nduweni gegayutan karo kapercayan anane kekuatan sing ngluwihi kakuatane manungsa. Salah sawijining kanthi nganakake upacara tradhisi pethik laut kang wigati banget tegese kanggo *pembinaan sosial budaya* bebrayan. Babagan iki disebabake salah sawijining fungsi saka upacara tradhisi minangka panguat norma-norma sarta nilai-nilai budaya kang wus lumaku. Salah sawijine kaya ing kabupaten Banyuwangi.

Panaliten Tradhisi Pethik laut iki, panaliti naliti babagan kepriye tatarakite Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi lan ubarampene, uga kepriye aspek religius lan nilai sosial kanggo bebrayan Kecamatan Muncar. Lan lelandhesan teori sing digunakake yaiku folklore. Bab sing ditintangi ing panaliten Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi nggunakake teori folklore duweke Bruvand. Bruvand (sajrone Danandjaja, 1984: 21-22) wujud folklore diperang dadi telung warna, yaiku: (1) folklore lisan (*mentifact*), (2) folklore saperangan lisan (*sosiofact*), (3) folklore ora lisan (*artifact*). Lan Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi kalebu ing folklore saperangan lisan, lan adicara kuwi adhedhasar saka kapercayaning bebrayan sing diwujudake kanthi upacara tradhisi lan wujud tumindaking tradhisi sing wis dadi pakulinane bebrayan panyengkuyunge. Aspek religius ing panaliten iki ditintangi nggunakake panemune Koentjaraningrat (1984: 4013) sing ngandharake kejawan minangka falsafah uripe bebrayan Jawa ngandharake, yen keyakinan yaiku manunggaling kawula gusti. Manungsa kudu luwih nyedhakake dhiri marang Gusti Akarya Jagad amarga dianggep panguwasane ndonya iki. Salah sawijining wujud sistem kapercayan, bebrayan nganakake sistem upacara religi kanthi ancas njaga sesambungan antara manungsa, alam lan Gusti Akarya Jagad supaya tetep imbang. Sistem upacara religi dianakake dening klompok-klompok religi sing nduweni kapercayan. Kapercayan iku kawujudake ing adicara ritual-ritual sing ana ing urip bebrayan. Kanggo ninthingi nilai sosial saka adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi nggunakake panemune Ana Ajat (<http://anaajat.blogspot.com/2012/08/pengertian-nilai-dan-nilai-sosial.html>). sing njlentrehake yen nilai sosial kuwi minangka gambaran lan ciri saka klompok masyarakat,

amarga nilai kuwi data sing dijupuk saka *pengalaman* masyarakat sadawane sejarah masyarakat kasebut. Tuladhane nilai *gotong royong* lan musyawarah sing bisa dadi identitas sawijining klompok masyarakat.

Lan ing panaliten iki, nintingi underaning panaliten diutamakake nganggo *pendekatan deskriptif kualitatif*. Metode *deskriptif kualitatif* yaiku metode nganggo cara nggawe gambaran, lukisan sacara sistematis, aktual lan akurat ngenani data-data, sipat-sipat sing gegayutan karo fenomena-fenomena sacara empiris sing ana ing sakiwa tengene panutur sing ora merlokake itung-itungan kaya Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi.

Sajrone nganalisis data, panaliten Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi iki bisa diperang dadi telu, yaiku: (1) *open coding*, dikarepake ing sajroning panaliten ngupaya supaya golek data saakeh-akehe babagan panaliten sing ditliti, (2) *acial coding*, sajrone panaliten merang-merangake data miturut kategori sing wis ditemtokake, (3) *selective coding*, yaiku bakal ditintangi data sing kalebu kategori inti banjur digayutake karo kategori liyane supaya mujudake dudutan

2. ANDHARAN

2.1. Gambaran Desa Kedungrejo Kecamatan Muncar

Desa Kedungrejo salah sawijining desa sing ana ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi, kurang luwih 30 km arah ngidul ngetan saka kutha Banyuwangi. Desa Kedungrejo wewatesan karo Desa Tembokrejo ing sisih lor, Desa Kedungringin ing sisih kidul, Desa Blambangan ing sisih kulon lan Selat Bali ing sisih wetan. Cacahe pandhudhuk Desa Kedungrejo miturut data taun 2010 ana 25.995 jiwa yaiku lanang 13.142 jiwa lan wadone 12.853 jiwa. Pendhudhuk Desa Kedungrejo sing paling akeh yaiku pangupajiwa nelayan amarga kahanan geografise pesisir. Tingkat pendhidhikan ing Desa Kedungrejo kagolong dhuwur amarga pendhudhuke akeh sing wis tamatan Sarjana Strata 1 (S1). Kahanan ekonomi Desa Kedungrejo Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi kagolong apik banget. Ing desa Kedungrejo iki akeh wong sugih sing duwe omah apik-apik lumrahe omah ing kutho gedhe. Pandhudhuk desa Kedungrejo umume nganut agama Islam, masiya uga ana sing agamane saliyane Islam. Senajan beda agama ora ngurangi kerukunane warga ing Desa Kedungrejo iki.

2.2. Tata rakit adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi

Tata rakiting adicara pethik laut iki diwiwiti gawe sajen dening sesepuh nelayan sing disebut pawang. Pawang kuwi adate sesepuh keturunan Medura sing wis atusan taun manggon ing Muncar. Nalika gawe sajen, dicepakake prau cilik kanggo wadah sajen sing wujud saemper karo prau sing biasa digawe nglaut. Bengi sadurunge adicara, nang daleme pawang mau dianakake tirakatan utawa melekan. Ing langgar-langgar utawa omah sing wis ditunjuk dianakake pengajian utawa sema'an. Kanthi maksud nyuwun marang Gusti Kang Akarya Jagad supaya adicara Pethik Laut sing bakal dianakake sesuke lumaku kanthi lancar tanpa alangan siji-sijia lan terkabul apa sing dadi kekarpane para nelayan.

Sawise tirakatan, ana adicara sing diarani *opat*. Yaiku sawijining adicara sing isine *memaca-maca* sing adate dilakoni dening bebrayan Medura sawise tirakatan lan syukuran ing langgar-langgar. Memaca-maca ing kene maksude maca sawijining buku kaya primbon. Ing adicara iki para warga adate nakokake nasibe taun ngarep. Lan adicara iki ora bisa dipisahake saka adicara

Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi. Nalika tirakatan, ing daleme pawang bebarengan ngracik sesajen.

Prau sajén diisi maneka warna asil bumi lan panganan sing sekabehing diolah dening kaluwargane pawang. Jinise sajén kayata: endhas wedhus kendhit, gedang mentah, pancing emas, jajan pasar, sego tumpeng, sego gurih, sego lawuh, gedang raja, pitek sing isih urip, kupat lepet, tebu ireng lan woh-wohan ditata ing prau sajén sing wis dicepakake. Sajén sing pepak kuwi diarani gitik. Ing dina sing wus ditemtokake, atusan nelayan kumpul ing omahe sesepuh adat utawa pawang wiwit esuk. Ngancik watara jam 9, sajén diarak nggunakake dokar utawa dipanggul tumuju pesisir karo para sakera.

Sadawane arak-arakan, penari gandrung cacah loro nari ing barisan ngarep dhewe diiringi gamelan Gandrung. Adicara iki misuwur kanthi jeneng ider bumi. Sakera njoged sinambi ngacungake clurit. Ing ngarep, dukun nggawa awu menyan ndunga lan nyawurake beras kuning simbol tolak balak. Ewon warga ngadheg sadawane dalan nonton lumakune adicara ider bumi. Nalika arak-arakan wis liwat, warga semburat mlayu melu arak-arakan tumuju pesisir. Arak-rakan mandheg ing *Tempat Pelelangan Ikan (TPI)*, sing ditekani jajaran Muspida Banyuwangi lan pejabat Kecamatan Muncar. Tekan TPI, sajén dipapag penari Gandrung cacah enem.

Ubarampe Adicara dibacutake nyublesake pancing emas (pancing sing digawe saka emas) ing ilate wedhus kendhit (wedhus sing perangan wetenge werna putih mbunder nganti geger) dening Bupati. Pancing emas iki minangka simbol panjaluke nelayan supaya diwenahi asil iwak sing akeh. Sawise ndonga, sesajén dipikul Sakera 6 genti-genten tumuju prau khusus sajén sing jarake saka TPI sawetara 50 meter. Masyarakat sing ndelok melu ngetutake ing mburine rombongan sajén. Parak tengah dina, iring-iringan prau sing wis dihias lumaku tumuju Sembulungan. Prau sajén lumaku ing ngarep dhewe. Swarane mesin diesel mecah ombak campur karo swarane *sound-system* sing muni ing saben prau. Saka kadohan barisan prau gedhe-gedhe mlaku banter. Hiasan umbul-umbul sing dipasang ing prau nambahi kahanan tansaya *meriah*. Saking akehe prau, asring ana tabrakan-tabrakan cilik.

Sabanjure, iring-iringan mandheg ing semenanjung Sembulungan sing asring diarani Plawangan dening para nelayan Muncar. Sekabehing prau mandheg sedhela, dipimpin pawang, sesajén alon-alon diudunake saka prau. Bengokan syukur ngumandang nalika sesajén dilarung ing laut lan mendelep kepangan ombak. Sawise sajén klelep, para nelayan rebutan njegur nang segara rebutan sesajén. Amarga dipercaya yen sapa sing bisa ngolehake endhas wedhus kendhit sapancing emase bakal oleh berkah setahun mengarep. Para nelayan uga nyiramake banyu sing diliwati sajén wiwit saka pucuke prau nganti mburi sing pinercaya banyu kuwi bisa ngresiki malapetaka lan sing duwe prau diberkahi nalika golek iwak nang laut. Saka Plawangan, iring-iringan lumaku menyang Sembulungan. Ing papan iki, nelayan nglarung sajén sing kaping pindho. Ananging cacah ora saakeh sesajén utama mau. Sesajén sing ditata ing tampah dilarung alon-alon kanthi tujuwan paring persembahan kanggo dhemite tanjung Sembulungan.

Sawise larung sesajén, pesta nelayan dibacutake ing pesisir Sembulungan, ing Makame Sayyid Yusuf, pawongan sing kapisan mbuka dhaerah Semenanjung Sembulungan. Ing kene para nelayan uga paring sesajén. Saliyane kuwi, para nelayan uga rame-rame mbakar gedang mentah kaya sing dilakoni dening Sayyid Yusuf nalika sepisanan mbuka dhaerah Sembulungan kanggo ngormati Sayyid Yusuf. Sayyid Yusuf iku pawongan sing isih ana trah katurunan saka Tumenggung Bahureksa. Sayyid Yusuf duwe anak kanthi jeneng Syarif Hidayat. Karo nggenteni gedhange mateng, para penari Gandrung nari diiringi gending osingan nganti sore. Penari

Gandrung sing wis diundang ora bisa diundang maneh taun ngarepe. Sadawane dalan mbalik nang pesisir Muncar, para penari Gandrung terus nari diiringi gending klasik osingan. Para nelayan sing saprau karo para penari Gandrung uga melu nari, iki dadi ungkapan rasa sukur acara pethik laut lumaku kanthi lancar.

Ritual dipungkasi karo slametan lan dunga bareng. Adate, samulihe saka Sembulungan, praune para nelayan sing arep sandar disiram nganggo banyu laut sing nggambarake minangka grjugane Sang Hyang Iwak minangka Dewi Laut kanggo ngilangi sukerta.

2.3. Ubarampe sing ana ing adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi

Kalengkapan adicara sing dianggep paling utama yaiku anane sesajen. Sesajen ing adicara pethik laut iki ora ana maksud lan tujuwane. Sesajen amung asipat kalengkapan adicara ananging kudu ana ing adicara pethik laut saben taune. Wujude sesajen kuwi kaya ing ngisor iki: 1) Endhas wedhus (menawa isa sing wedhus kendhit). Wedhus kendhit kalebu bakuning ubarampe sing mujudake tolak balak sakabehe bebendu tumrap bebrayan Muncar. Wedhus kendhit yaiku wedhus sing perangan wetenge werna putih mbunder nganti geger. Endhas, weteng, lan sikile diseleh ing *gitik*. Daginge dimasak kanggo pista sawise adicara. Mula saka kuwi, ora bisa nggunakake sembarang wedhus amarga wedhus kendhit nduweni piguna luwih tinimbang wedhus-wedhus biyasa; 2) Jajan pasar akehe kurang luwih ana 44 jinis. Jajan pasar duwe karep supaya rejo mulya rejekine; 3) Woh-wohan duwe karep supaya gangsar olehe golek pangupa jiwa kaya woh-wohan sing tansah semulur tambah barokahe. Woh-wohan sing digunakake ora ana *kriteria* kusus kaya ing adicara saemper. Jinise woh-wohan mau dilarasake karo anane woh-wohan sing ana ing pasar. Dadi woh-wohan jinis apa wae bisa digunakake; 4) Gedhang mentah sing digunakake biasane gedhang raja. Gedhang raja iki bakale dibakar bareng-bareng ing Sembulungan sisa saka sesajen sing dilarung. Gedhang raja sing dipilih amarga biyen Sayyid Yusuf migunakake gedhang iki kanggo nyambung uripe nalika mbabad alas Sembulungan; 5) Pancing emas yaiku pancing iwak sing digawe saka emas patlikur karat. Pancing emas iki bakal diencepake ing ilat endhas wedhus sing bakal dilarung. Pancing emas tegese bebrayan duweni kekarapan asil laut kang luwih akeh lan luwih barokah; 6) Sega tumpeng manca warna nduweni warna putih, abang, kuning, ireng, ijo. Sega tumpeng manca warna duweni teges keblat papat lima pancer yaiku putih tegese kajujuran, abang tegese kaprawiran, kuning tegese katresnan, ireng tegese kalanggengan, ijo tegese katentreman; 7) sega gurih diubengi sega kuning. Sega gurih tegese nenuwun slamet rahayu wilujeng dhateng Gusti Kang Akarya Jagat. Sega kuning duweni teges nenuwun tambahing *rejeki* kang luwih saka sadurunge; 8) Pitik panggang ing sesajen iki pitik jago sing wis dibumboni dimasak kanthi cara dipanggang utawa dibakar. Pitik panggang duweni teges nenuwun kumpule kawula Gusti; 9) Kolak kencana lan jenang takir. Kolak kencana wujude gedhang emas sing diirisi dikolak sakulite. Jenang takir yaiku jenang sing diadahi takir. Jenang takir ing sajen awujud jenang manca warna sing negesake kiblat papat lima pancer. Kolak kencana lan jenang takir duweni tegese kanggo mumule Kanjeng Ratu Kidul; 10) Pitik jago iki bakal katut dilarung ananging amung kanggo sarat. Sawise dicemplungake laut, pitik kuwi mau dijupuk maneh. Banjur diwenehake marang pawang sing nggawe sajen. Pitik jago ing sajen duweni teges pengarep-arep saka nelayan supaya luwih becik panguripane; 11) Menyan minangka sarana kanggo donga kang diucapake bisaa nyawiji mring kukuse menyan lan tumeka ing ngarsane Gusti Kang Maha Suci;

12) Beras Kuning yaiku beras sing direndem banyu kunir. Beras kuning nduweni teges kanggo tolak balak; 13) Kupat lepet dudu panganan sembarangan. Kupat digawe saka beras sing diwadahi anaman janur banjur digodhok sawetara 6 jam supaya mateng lan ora gampang mambu. Yen lepet digawe saka beras ketan sing kadangkane dicampuri kacang brol utawa kacang tholo, banjur diwungkus karo janur. Nanging wujud kupat beda karo lepet. Kupat wujud pesagi lan lepet wujud loncong. Kupat lepet duwe tegese asok kaluputan; 14) Tebu ireng duwe teges sing beda karo tebu sing biyasane ditemoni. Tebu ireng duweni teges rejeki kang mlimpah bisaa langgeng.

2.4. Aspek religius saka Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi

Aspek religiusitas saka adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi isih kenthel. Iki bisa dibuktekake dening anane maneka warna sajen sing dicepakake banjur dilarung ing segara Plawangan Semenanjung Sembulungan. Sawise sajen klelep para nelayan rebutan njegur nang laut ngrebutake sesajen. Para nelayan percaya yen bisa njupuk sesajen kang dilarung bakal tambah barokah rejekine. Para nelayan uga nyiramake banyu sing diliwati sajen kanthi maksud ngilangi sukerta ing prau lan supaya oleh berkah saka sajen.

Banjur ana tradhisi *memaca-maca* sing diarani *opat*, sawijining adicara sing adate diisi dening maca primbon Medura. Biasane para warga nakokake babagan nasib lan peruntungan sawise adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi nganti adicara pethik laut taun ngarep. Saliyane kuwi uga ana adicara tirakatan wengi sadurunge adicara diwiwiti ana pengajian (istighosah) utawa sema'an Al Qur'an ing langgar-langgar kanthi tujuwan nyuwun idin lan pangestu marang Gusti supaya adicara sing bakal dilakoni sesuke bisa lumaku kanthi lancar tanpa ana pepalang.

Anane adicara tirakatan lan pengajian (istighosah) utawa sema'an Al Qur'an iku mujudake yen adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi ora satus persen nganggo sistem kapercayan. Ananging isih anane 'campur tangane' Gusti Kang Murbeng Dumadi uga mujudake para panindak ing adicara iki nganggo agama kanggo salah sijine pilar saka adicara iki.

Saliyane nganggo aspek agama, adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi uga nggunakake aspek kapercayan. Iki bisa kabuktekake anane dhukun sing nggawa menyan lan maca mantra banjur nyawurake - nyawurake beras kuning ing dalan kang arep diliwati arak -arak'an sajen minangka simbol tolak balak nalika adicara ider bumi. Uga anane sajen ing adicara Pethik Laut iki nuduhake yen sistem kapercayan uga isih kenthel ing bebrayan Muncar ing Umume. Saliyane kuwi, kapercayan anane Nyai Roro Kidul kang dadi panguasa utawa Retune Segara kidul uga isih kenthel ing panguripane masyarakat Muncar. Iki bisa dipirsani saka anane barang-barang sing dicawisake dening pawang, kayata: kalung, sandal, celak, lengo wangi lan sapiturute. Saliyane kuwi, sesajen sing diseleh gitik uga duwe tujuwan kanggo nyawisi yen sawayah-wayah Nyi Roro Kidul mbutuhake sesajen sing ana ing gitik.

Sejatine, adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi iki intine amung nyuwun kaslametan uga supaya tetep lancar anggone golek rejeki kang njupuk saka asile segara, mangka saka iku cawis sesaji kanggo para Danyang kang ngreksa segara ora

ditinggalake, sarta sedekah laut minangka wujud rasa syukur kanggo rejeki sing wis diparengake Gusti Kang Maha Kuwaos marang bebrayan Muncar. Bebrayan Muncar percaya yen kabeh pacoban lan kasampurnaning urip ing donya iki saka Gusti Allah kanthi tujuwan ndadekake manungsa kuwi luwih apik saka sadurunge. Saka andharan ing dhuwur, bisa didudut yen panindake adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi duwe keyakinan, yaiku sadhuwur-dhuwure manungsa isih ana kekuwatan sing luwih dhuwur, yaiku kekuwatane Gusti Kang Maha Kuwasa. Yen manungsa mbutuhake bukti marang kuwasane Gusti, ora prelu nggoleki. Coba dipirsani sakiwa tengene, akeh banget sing bisa dadi bukti kuwasane Gusti.

2.5. Nilai sosial saka Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi

Nilai sosial saka adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi bisa dipirsani ing rasa guyub rukun nalika nggawe lan ngatur sesajen ing gitik. Ora kuwi wae, bebrayan liyane uga melu seneng lan melu nyemarakake adicara iki kanthi ngatur dunga muga-muga asile para nelayan tansah apik. Iki mujudake rasa solidaritas sing isih kenthel ing bebrayan Kecamatan Muncar Mligine Desa Kedungrejo minangka panitia adicara Pethik Laut taun 2010.

Nilai sosial adicara Pethik Laut iki uga bisa dipirsani saka *animo massa* sing tumplek blek ing papan adicara, yaiku *Tempat Pelelangan Ikan (TPI)* Muncar. *Animo massa* kuwi ora amung saka Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi wae. Ananging bisa saka kecamatan-kecamatan ing Kabupaten Banyuwangi lan uga bisa saka kabupaten-kabupaten sakiwa tengene Kabupaten Banyuwangi nganti turis manca uga mangerteni adicara iki. Iki disebabake adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi wis misuwur dadi adicara taunan ing Kecamatan Muncar uga wis dadi Agenda Wisata Kabupaten Banyuwangi.

Adicara iki diwiwiti karo rembug desa sing dirawuhi para aparat desa lan bebrayan saka Desa Kedungrejo, Desa Kedungringin, lan Desa Tembokrejo. Rembug desa iki ngrembug babagan desa endi sing bakal dadi panitiya sabanjure. Rembug desa iki diadakake sawulan sawise adicara pethik laut. Sawise nemtokake desa endi sing dadi panitiya, dibacutake milih pawongan kanggo nglungguhi bagiyane-bagiyane sing penting kayata ketua panitiya, sekretaris, bendahara lan liya-liyane. Sawise dipilih, panitiya sing anyar mbagi tugas marang wong-wong sing wis kapilih. Lan sabanjure pada nglakoni tugas iku dhewe-dhewe.

Penggalangan dana kanggo adicara iki ditindakake dening sukarela sing gelem ngewangi bagian bendahara. Penggalangan dana kanggo adicara Pethik Laut ing Kecamatan Muncar iki bisa nganti Jember. Proposal acara dilebokake ing hotel-hotel utawa sponsor-sponsor sing bisa paring bantuan dana. Saliyane teka sponsor-sponsor, dana kanggo acara iki bisa teka urunane bebrayan nelayan Muncar saiklase uga saka prusahaan-prusahaan sing ana ing Kecamatan Muncar. Andharan ing ndhuwur nuduhake yen bebrayan Muncar rasa *gotong-royonge* isih dhuwur senajan uripe wis maju. Lan gelem nyisihake rasa saingan nalika ing laut kanggo adicara Pethik Laut ing Kecamatan Muncar supaya lumaku kanthi lancar lan ora ana alangan sing gedhe.

Saliyane aspek sosial sing wis diandharake ing dhuwur, isih ana maneh manfaat liya saka adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi iki kanggo masyarakat sakiwa tengene papan dileksanakake adicara iki. Yaiku bisa dadi papan nggolek

tambahan penghasilan, maksude yaiku warga ing sakiwa tengene *Tempat Pelelangan Ikan* bisa dodolan utawa nyediakake papan panggon parkir kanthi *tarif parkir* saumume kanggo nambahi dhuwit blanja saben dinane.

Kadangkalané uga ana adicara *santunan anak yatim* lan sunatan masal kanggo warga sing kurang mampu. Saliyané kuwi uga kena kanggo hiburan masyarakat sekitar, amarga wengi sawise adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi ana *pasar malem* lan konser dangdut. Kadangkalané uga ana hiburan kethoprak ala Medura. sakiwa tengene”

Lumantar adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi, panitiyané duwe kekarepan ndidik *kesadaran gotong royong antar lapisan masyarakat*. Pengusaha/ ekonomi kuwat lan ekonomi lemah, para nelayan, pengusaha/ swasta, pejabat pamarintah, bebrayan, ulama lan sapiturute kanggo njaga *solidaritas sosial* kanggo nyegah thukule *kesenjangan sosial*.

3. DUDUTAN

Andharan data ing bab-bab ndhuwur bisa diwujudake ing saperangan dudutan. Dudutan kasebut makili saka asil panaliten. Dudutan iki uga dadi tujuwan saka panaliten iki kaya sing dikarepake panaliti. Mula saka kuwi, dudutan sing bakal diandharake ing ngisor iki ora uwal saka bab-bab sing dadi underaning panaliten.

Sejatine, adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi iki intine amung syukuran kanggo rejeki sing wis diparengake dening Gusti Kang Maha Kuwaos. Lan nyuwun kaslametan uga supaya tetep lancar anggone golek rejeki. Uga diadohake saka bebaya lan paceklik.

Saka andharan ing ndhuwur, bisa didudut yen panindake adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi duwe keyakinan, yaiku sadhuwur-dhuwure manungsa isih ana kekuwatan sing luwih dhuwur, yaiku kekuwatane Gusti Kang Maha Kuwasa.

Nilai sosial saka adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi bisa dipirsani ing rasa guyub rukun nalika nggawe lan ngatur sesajen ing gitik. Ora among kuwi wae, bebrayan liyané uga melu seneng lan melu nyemarakake adicara iki kanthi ngatur dunga muga-muga asile para nelayan tansah apik. Iki mujudake rasa solidaritas sing isih kenthel ing bebrayan Kecamatan Muncar Mligine Desa Kedungrejo minangka panitia adicara Pethik Laut taun 2010.

Lumantar adicara Tradhisi Pethik Laut ing Kecamatan Muncar Kabupaten Banyuwangi, panitiyané duwe kekarepan ndidik *kesadaran gotong royong antar lapisan masyarakat*. Pengusaha/ ekonomi kuwat lan ekonomi lemah, para nelayan, pengusaha/ swasta, pejabat pamarintah, bebrayan, ulama lan sapiturute kanggo njaga *solidaritas sosial* kanggo nyegah thukule *kesenjangan sosial*.

4. DAFTAR PUSTAKA

- Arikunto, Suharsimi 1997. *Prosedur Penelitian (Suatu Pendekatan Praktek)*. Jakarta: Rineka Cipta
- Danandjaja, Jemes. 1984. *Folklor Indonesia*. Jakarta: Pustaka Utama Grafiti

- Djajasudarma, Fatimah. 1993. *Wacana Pemahaman Atau Hubungan Antar Unsur*. Bandung: Erisco
- Geertz, Clifford. 1981. *Abangan, Santri, Priyayi Dalam Masyarakat Jawa*. Pustaka Jaya.
- Koentjaraningrat. 1984. *Manusia dan kebudayaan*. Jakarta : Djambatan
- , 1994. *Kebudayaan Jawa*. Jakarta : Balai Pustaka
- , 1990. *Pengantar Ilmu Antropologi*. Jakarta : Rineka Cipta
- , 1987. *Kebudayaan Mentalitas dan Pembangunan*. Jakarta : Gramedia
- Kuntowijoyo. 1987. *Budaya dan Masyarakat*. Yogyakarta : PT. Tiara Wacana
- Mangunsuwita. 2002. *Upacara Tradisional Jawa*. Jogjakarta : Pustaka Pelajar
- Moleong, Lexy, J. 1990. *Metode Penelitian Kualitatif*. Bandung : PT. Remaja Rosda Karya
- Poerwadarminto. 1976. *Kamus Umum Bahasa Indonesia*. Jakarta : Balai Pustaka
- Purwadi. 2005. *Upacara Tradisional Jawa Menggali Untaian Kearifan Lokal*. Yogyakarta : Pustaka Pelajar
- Soekanto, Soerjono. 2003. *Beberapa Teori Sosiologi Tentang Stryktur Masyarakat*. Jakarta : Raja Grafindo Persada
- Spradley, James. 1997. *Metode Etnografi*. Yogyakarta: PT Tiara wacana
- Sudaryanto. 1992. *Metode dan Teknik Pengumpulan Data*. Yogyakarta : Gajah Mada Unipress
- Sudikan, Setya Yuwana. 2001. *Metode Penelitian Kebudayaan*. Surabaya: Unesa Unipress
- Sukarman. 2006. *Pengantar Kebudayaan Jawa (Antropologi Budaya)*. Surabaya : Bintang
- Sunjata, Wahjudi Pantja, dkk. 1996. *Kupatan Jalasutra: Tradisi, Makna, dan Simboliknya*. Yogyakarta : Departemen pendidikan dan Kebudayaan
- Tarno, dkk. 2000. *Tuturan Ritual dalam Sastra Lisan Lio*. Jakarta : Pusat Bahasa Departemen Pendidikan Nasional
- Tim Penyusun Antropologi. 2003. *Panduan Belajar Antropologi*. Jakarta : Yudhistira
- Tim Penyusun Kamus. 1996. *Kamus Besar Bahasa Indonesia Edisi Kedua*. Jakarta : Balai Pustaka
- http://warohmuhammad.blogspot.com/2012/13/interelasi-islam-dan-budaya-jawa-dalam_02.html. Diakses tanggal 13 Maret 2011
- http://id.wikipedia.org/wiki/nilai_sosial. Diakses tanggal 13 Maret 2011